

L'homofòbia: una malaltia de la societat

XIMO CÁDIZ

Una vegada superats falsos debats sobre els orígens i la definició de l'homosexualitat, persisteix encara una repressió social sobre ella: l'homofòbia. Esta agressió no sols mina els drets de les persones homosexuals, sinó que també pot repercutir sobre la seua salut.

Quan l'OMS definia, en 1958, la salut com "un estat de benestar físic, psíquic i social i no com una simple absència de malaltia" s'estava establint un principi clau al qual ens hem de referir necessàriament si parlem del context social que envolta les persones homosexuals, és a dir, dels elements que condicionen el nostre projecte vital, la nostra qualitat de vida i per tant, la nostra salut.

Ja hem superat els debats de fa algunes dècades sobre la definició de l'homosexualitat com a patologia o trastorn (tot i que, dissortadament, encara trobem alguns professors universitaris i algunes institucions religioses de gran relleu que es mantenen en la més estricta tradició de l'homosexualitat com a desviació i perversió); ja no ens obsessiona trobar l'explicació mèdica sobre l'origen de l'homosexualitat (cada volta més definit com un fet amb moltes implicacions: socials, culturals, biogenètiques... sempre complexes)¹; ja hem superat l'associació de l'homosexualitat (com a suposat grup de risc) a la pandèmia del VIH-sida... però, encara que puga sorprendre, jo no abandonaria el camp de la salut per a analitzar l'orientació sexual. Per una raó molt senzilla: la repressió de l'orientació sexual, concretament de

l'homosexualitat, sí que té conseqüències per a la salut de gais i lesbianes.

I la repressió és molt diversa i comença amb el procés de socialització de la persona: l'entorn visible és exclusivament heterosexual, a l'educació (a casa i a l'escola) els models són heterosexuals, els referents dels mitjans de comunicació (que són els que més estan modificant-se) són heterosexuals, les lleis que regulen els nostres drets com a ciutadans o com a parelles són (encara) discriminatòries per a les persones homosexuals... Amb aquests ingredients el que tenim és un clima de por, autorepressió, negació, frustració, invisibilitat, inseguretat... que tots i totes, d'una forma més o menys intensa, hem de vencer en algun moment de la nostra vida. I, el que és més greu, molts homes i dones homosexuals mai no el venceran i crearan una doble vida (en el millor dels casos), negaran un aspecte tan important de la persona com és la sexualitat i l'afectivitat o, fins i tot, optaran per desistir, pel suïcidi. L'entorn, que Monique Wittig² o Judith Butler³ denominen "heterosexualitat obligatòria", condiciona la nostra salut d'una forma decisiva.

Eixa repressió, silenciosa o explícita, compon un fenomen que, com a poc, qualificaria de malaltia social: l'homofòbia. No són solament insults i agressions físiques... són també marginació, pressió familiar, acomiadaments laborals, negació de drets bàsics com a persones i com a parelles que sí que produeixen un impacte molt negatiu en eixa situació de benestar físic, psíquic i social que defineix una bona salut segons l'OMS. Quantes persones pateixen depressions, alteracions emocionals i psicològiques quan no s'atreixeixen a dir que són homosexuals al seu entorn familiar, d'amics, laboral..., quants joves viuen la seua adolescència de manera traumàtica perquè no exterioritzen la seua sexualitat⁴, quants seran víctimes d'intents de suïcidi, quants hauran de lluitar contra una expulsió de casa, contra una crisi familiar si diuen que són gais i lesbianes, quantes parelles de gais i lesbianes no poden ser pares o mares perquè la llei obstaculitza el nostre dret a crear i

protegir les nostres famílies, quantes parelles de gais i lesbianes són víctimes de discriminació davant d'aquelles parelles que per ser heterosexuals poden accedir al contracte matrimonial, quants gais o lesbianes han d'afegir a la pèrdua de la persona estimada la cruel venjança de les lleis que ens neguen el dret a una herència, a una pensió de viudetat... La veritat és que gais i lesbianes hem de tindre una autoestima ben alta per a poder suportar tanta discriminació, hem de ser extremadament *orgullosos*⁵ per a viure amb tanta humiliació.

Les estratègies *terapèutiques* són senzilles d'esbossar. No es tracta de curar el dolor i l'angoixa que produeix en moltes persones la seua homosexualitat amb polítiques d'assistència social que, a més a més, tampoc no existeixen. Es tracta d'anar a l'origen del problema: l'homofòbia que ens condemna a passar per eixa angoixa, per eixe patiment, per un motiu, l'orientació sexual, que per a altres, els i les heterosexuals, no és cap problema.

En algun cas les teràpies poden ser immediates. Per què els poders públics, concretament el partit polític que tinga la majoria parlamentària necessària, no posen remei al vessant legal de l'homofòbia? Per què no es reconeix, amb les modificacions legislatives pertinents, la igualtat real i legal per a gais i lesbianes? En un altre cas el tractament serà més llarg. Per què el sistema educatiu no aborda la sexualitat com un element més de la formació integral de la persona? Per què s'oculta l'homosexualitat en l'educació, en la societat, en la política, en el treball? Per què se'ns condemna a la invisibilitat, a la repressió, a l'absència de referents? Plantejar les preguntes, si hem passat per eixe calvari, és ben senzill. Trobar les respostes, malauradament, també. I en les respostes podem, també, trobar les solucions.

Els poders públics i el discurs ideològic que, no de forma evident, els domina tenen una responsabilitat clara en l'agressió permanent i sistemàtica a la nostra qualitat de vida, als nostres drets, a la nostra salut. Les implicacions quotidianes de la ideologia de la jerarquia catòlica en l'ensenyament, en les lleis, en la societat... són evidents. Fins que no es limite la seua influència, mentre no es respecte el dret a no ser discriminat que no és més que el dret a ser diferents, mentre no siga més important l'aplicació efectiva de l'article 14 de la Constitució espanyola que les directrius morals catòliques, eixa malaltia social que s'anomena homofòbia continuarà. És una qüestió de salut, és una qüestió de drets de les persones.

Ximo Cádiz i Ródenas.

Coordinador general del Col·lectiu Lambda de lesbianes, gais i transsexuals.

¹Ve al cas recuperar una carta de Sigmund Freud a una mare preocupada per l'homosexualitat del seu fill: "Endevine per la seua carta que el seu fill és homosexual. Però estic més impressionat pel fet que vosté no esmenté aquest fet en la informació que em dona sobre ell. Puc preguntar-li per què ho evita? L'homosexualitat no és evidentment un avantatge, però tampoc no és motiu per a avergonyir-se, ni un vici, ni degradació, ni pot qualificar-se com a malaltia (...). Molts individus profundament respectables de l'antiga cultura i de la moderna han sigut homosexuals, entre ells trobem alguns dels qui considerem grans homes (Plató, Miquel Àngel, Leonardo da Vinci...). És una injustícia perseguir l'homosexualitat com a crim i és també una crueltat". Freud escrivia això però la seua filla, Anna, anys més tard, aplicaria la psicoanàlisi als seus pacients homosexuals per a convertir-los en perfectes pares de família (amb un detall, certament interessant, la relació lesbica entre Anna Freud i la seua amiga Dorothy Burlingham). Tenim ací algunes dades sobre com la societat ha tractat l'homosexualitat, com hem conreat l'autoodi i la negació d'una condició, l'homosexualitat, que no és ni més ni menys natural que l'heterosexualitat. LLAMAS, R i VIDARTE, F. J. en *Homografías*, 1999. Espasa Calpe. Madrid.

²Al seu article "The Straight Mind" (la ment hètero, però també la ment estreta), Monique Wittig aïlla l'heterosexualitat com a realitat no sexual sinó política i epistemològica. Per a ella, la distinció hètero/homo no és una qüestió de plaer sexual sinó un règim polític d'opressió d'uns individus sobre uns altres. Aquest règim polític estableix una relació obligatòria entre les categories "home" i "dona" se sustenta en un marc conceptual que Wittig anomena "la ment hètero": "Amb la seva ineluctabilitat com a coneixement, com a principi obvi, com un a priori previ a tota ciència, la ment hètero desenvolupa una interpretació totalitzadora de la història, la realitat social, la cultura, el llenguatge i tots els fenòmens subjectius alhora. És imprescindible subratllar el caràcter opressiu que caracteritza la ment hètero en la seva tendència a universalitzar immediatament la seva producció de conceptes en forma de lleis generals que es pretenen vàlides per a totes les societats, totes les èpoques, tots els individus" (p. 27). La ment hètero produeix l'altre que la societat hètero necessita per funcionar harmònicament, perquè "la societat hètero es basa en la necessitat del diferent/altre a tots els nivells" (p. 27). WITTIG, M. "The Straight Mind" dins *The Straight Mind and other essays*. 1992. Beacon Press. Boston.

³La pregunta per a la societat és, més enllà de les pràctiques sexuals de cadascú, "Com hauria de ser el món per tal que el meu oncle visquera en companyia de la seua família, dels seus amics, o d'alguna mena de parentesc ampliat? De quina forma hem de replantejar les limitacions morfològiques ideals que recauen sobre els éssers humans de tal forma que qui s'allunya de la norma no siga condemnat a una mort en vida?". BUTLER, J. *El género en disputa*. 2001. UNAM-Paidós. México.

⁴Cal assenyalar, com a dada curiosa, que l'únic estudi espanyol oficial sobre suïcidi juvenil (fet des de l'INJUVE, del Ministeri de Treball i Afers Socials) ignora la no acceptació de l'orientació sexual com a causa de crisi de suïcidi.

⁵Freqüentment es qüestiona la utilització del terme *Orgull gai, lesbic i transsexual* (traducció aproximada de la paraula anglesa *Pride*, tal vegada més pròxima a una idea de dignitat). Sembla que l'orientació sexual no hauria de ser motiu d'orgull (estaran orgullosos i orgullosos els heterosexuals de ser-ho?). Però la quantitat d'obstacles, de repressions, d'ocultació... motiven una afirmació en positiu que se sintetitza en l'*Orgull* com a reacció de visibilitat front a les múltiples i freqüents discriminacions.

⁶Article 14. 9.2 i 43 de la Constitució Espanyola parlen de la igualtat davant la llei, del deure dels poders públics de garantir-la i de l'obligació dels mateixos de tutelar i protegir la nostra salut.